

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गोपाल पराजुली
माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शम्शेर जबरा
फैसला

०७०-सी-०६७३

राष्ट्रिय चिया तथा कफी विकास बोर्ड नयाँ बानेश्वर काठमाडौंको हकमा समेत
कार्यकारी निर्देशक रमणप्रसाद पाठक----- १ पुनरावेदक
विपक्षी

विरुद्ध

जिल्ला इलाम कन्याम गा.वि.स. वडा नं.९ घर भै राष्ट्रिय चिया तथा कफी प्रत्यर्थी
विकास बोर्डका कर्मचारी थिरबहादुर कटुवाल ----- १ निवेदक

मुद्दा : उत्प्रेषणयुक्त परमादेश

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा अनुसार यस अदालतमा दायर हुन आई निर्णयार्थ पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यस प्रकार छ :-

विपक्षी चिया तथा कफी विकास बोर्डको स्थायी कर्मचारी म निवेदकले निर्विवाद सेवा गरी रहेको अवस्थामा मेरो दशौं कक्षा उत्तिर्ण (सेन्टअप) योग्यता प्रमाणपत्र नक्कली रहेको भन्ने उजुरीको आधारमा आयोगको आरोप पत्रले वादी नेपाल सरकार र प्रतिवादी म निवेदक भई विशेष अदालतमा चलेको स.फौ.नं. ९३-०६८-००२०२ को मुद्दामा विशेष अदालतको मिति २०६९।११।१३ को फैसला अनुसार मैले सफाई पाएको अवस्था छ । यसरी सफाई पाएको भनी विशेष अदालतको मिति २०६९।११।१४ को पत्र संलग्न गरी मैले सेवाको

निरन्तरताको लागि पटक पटक विपक्षी बोर्ड र मन्त्रालयमा निवेदन गर्दा मलाई हाजीर नगराएकोले के कति कारणले हाजीर नगराएको भनी लिखित आधार कारण माग गर्दा निर्देशकबाट मिति २०६९।१।१८ मा राजीनामा स्वीकृतीको कारवाही शुरू गरी मिति २०६९।१।२० मा तपाईंको राजीनामा स्वीकृत गरिसकेको भनी मौखिक रूपमा जानकारी गराएकोले सो निर्णयको प्रतिलिपि पाउँ भनी माग गर्दा प्रतिलिपि दिन समेत इन्कार गरियो । जहाँसम्म राजीनामा दिएको भन्ने विपक्षीको भनाई छ त्यस सम्बन्धमा मलाई ज्यादै दवावमा पारेर सो राजीनामा लेख्न बाध्य पारेको भएपनि सो राजीनामा लेख्न बाध्य पारेपछि व्यवस्थापन र कर्मचारीका प्रतिनिधिहरु समेतसँग बसी छलफल गर्दा सो राजीनामा स्वीकृत गर्ने प्रकृया अगाडी नबढाउने सहमति भएकोले सो राजीनामा सनाखत समेत नगराई त्यसै राखिएको थियो । राजीनामा सनाखत नगराउनु, राजीनामा स्वीकृती गरिएको जानकारी पत्र निवेदकलाई नदिनु र राजीनामा दिएपछि पाउने दस्तुर रकम कलम निवेदकले हालसम्म नबुझनुबाट समेत उक्त राजीनामा स्वेच्छाले दिएको नहुँदा स्वतः अमान्य हुन गएको प्रमाणित भएको छ । विपक्षीहरुको उक्त काम कारवाही र निर्णयबाट निवेदकको नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ को दफा ३, ६(६)(७), ९, ११, १२, १३ को नागरिक हक र बोर्डको कर्मचारी सेवा सम्बन्धी विनियमावली, २०६५ को विनियम ५८, ७२(२) समेतको कानूनी हकमा गम्भीर आघात पारी रहेको हुँदा मिति २०६९।१।२० को कथित निर्णयलाई कार्यान्वयन नगर्नु, नगराउनु निवेदकलाई साविक बमोजिम नै काम काजमा लगाउनु भनी पुनरावेदन अदालत नियमावली, २०४८ को नियम ३३क बमोजिम रिट निवेदनको अन्तिम टुङ्गो नलागेसम्मको लागि विपक्षीको नाउँमा अन्तरिम आदेश समेत जारी गरी पाउँ भन्ने निवेदक थिरबहादुर कटुवालको निवेदन ।

निवेदकको माग बमोजिमको आदेश जारी हुनु नपर्ने कुनै आधार कारण भए सबुद प्रमाण सहित म्याद सूचना तामेल भएको मितिले बाटाका म्याद बाहेक १५ दिनभित्र लिखित जवाफ पेश गर्नु भन्ने र अन्तरिम आदेशको लागि छलफलको मिति २०७०।५।९ सम्मको लागि निवेदकको राजीनामा स्वीकृत गर्ने भनिएको मिति २०६९।१।२० को निर्णय

कार्यान्वयन नगर्नु नगराउनु भन्ने समेत व्यहोराको अन्तरिम आदेश सहितको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।५।३ को कारण देखाउ आदेश ।

चिया तथा कफी विकास बोर्डको कर्मचारी सेवा सम्बन्धी विनियमावलीमा उक्त बोर्डका लागि आवश्यक पर्ने कर्मचारीहरूको नियुक्ति विभागीय कारवाही र राजीनामा स्वीकृतिजस्ता विषयहरू कुन प्रकृयाबाट कुन पदाधिकारीबाट हुने भनी स्पष्ट उल्लेख भएको र निज विपक्षी रिट निवेदकको राजीनामा स्वीकृत गर्ने पदाधिकारी म नभएको व्यहोरा अनुरोध गर्दै रिट निवेदकले आफ्नो निवेदनमा मबाट भएको उक्त मितिको यो निर्णयले निजको संवैधानिक एवं कानूनी हक अधिकारमा आघात परेको भनी लेखन नसकेकोले मबाट निजको हक अधिकारमा असर पर्ने कार्य नभएको स्पष्ट छ । निजको राजीनामा चिया तथा कफी विकास बोर्डको कर्मचारी सम्बन्धी विनियमावली बमोजिम स्वीकृत भएकोले कानूनबमोजिम भए गरेको काममा रिट निवेदन जारी हुन नसक्ने हुँदा रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने कृषि विकास मन्त्री एवं राष्ट्रिय चिया तथा कफी विकास बोर्डका अध्यक्षको लिखित जवाफ ।

विपक्षी आफैले दिएको राजीनामा नियमानुसार स्वीकृत भएको लामो समय पछि उनाउ भ्रष्टाचार मुद्दामा सफाई पाएको भन्ने असम्बन्धित फैसलाको आधारमा प्रचलित कानून नियमानुसार भएको मिति २०६९।१।२० को बोर्ड व्यवस्थापनले विपक्षीको राजीनामा स्वीकृत गरेको निर्णयबाट विपक्षी रिट निवेदकको कुनै पनि कानूनी हक अधिकार हनन नभएको आघात नपरेको हुँदा विपक्षीको कानूनी आधारहीन झुठा कलुषित भावनाले ग्रसित भई दायर गरिएको झुठा आधारहिन रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने राष्ट्रिय चिया तथा कफी विकास बोर्ड नयाँ बानेश्वर काठमाडौं समेतको लिखित जवाफ ।

मिति २०६९।१।७ मा दिएको भनेको राजिनामाको मिति पश्चात पनि त्यसतर्फ कुनै कारवाही नगरी अख्तियारले निवेदकलाई उपस्थित गराउनु भनी मिति २०६९।१।१८ मा पत्र पठाएपछि सोही मितिमा मात्र राजिनामा दर्ता गरी अख्तियारको पत्रलाई मिति २०६९।१।२० मा मात्र दर्ता गरी राजिनामा स्वीकृत गरेको चिया विकास बोर्डको निर्णय देखिएबाट राजिनामा स्वीकृत गर्ने कार्य सफाहातबाट निवेदकको स्वेच्छामा भए गरेको

नदेखिँदा राजिनामा स्वीकृत र सो सम्बन्धी अन्य काम कारवाही समेत बदर गरिदिएको छ । निवेदकलाई साविक पदमा कानूनबमोजिम बहाल गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।७।१३ को आदेश ।

विपक्षी थिरबहादुर कटुवालले मिति २०६९।१।७ को मिति उल्लेख गरी दिएको राजिनामा निज विपक्षीले मिति २०६९।१।१८ मा कार्यालयमा दर्ता गराएको र कार्यालयले मिति २०६९।१।२० मा नियमानुसार स्वीकृत गरेको हो । चिया तथा कफि विकास बोर्डको विनियमावली अनुसार सनाखत गराउनु पर्ने प्रावधान नहुँदा नहुँदै पनि निज विपक्षीलाई सनाखत गराई नियमानुसार स्वीकृत गरिएको हो । राजिनामा स्वीकृत गरिएकैदिन अख्तियारको पत्र प्राप्त भएको हो । अख्तियारको पत्रमा मिति २०६९।१।१८ उल्लेख भए पनि सो पत्र मिति २०६९।१।२० मा मात्र प्राप्त भएको हो । अख्तियारको पत्र प्राप्त भएपछि स्वीकृत भएको हैन । यसरी नियम बमोजिम राजिनामा स्वीकृत हुँदा हुँदै र विपक्षी स्वयमले राजिनामा दिएको हुँ भनी वयान गर्दा गर्दै पुनरावेदन अदालत पाटनले निवेदकको स्वेच्छा विपरित भन्दै प्रमाणको उचित मूल्याङ्कन नै नगरी भएको फैसलामा प्रचलित कानून, विलम्बको सिद्धान्त एवं सफा हातको सिद्धान्त समेतको विपरित भएकोले सो फैसला आदेश उल्टी गरी विपक्षीको कानूनी आधार रहित रिट निवेदन खारेज गरी इन्साफ पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन जिकीर ।

नियम बमोजिम आजको दैनिक मुद्दा पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल समेत अध्ययन गरी पुनरावेदक राष्ट्रिय चिया विकास बोर्डका तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री ओमप्रकाश अर्यालले विपक्षी निवेदकले आफ्नो स्वेच्छाले दिएको राजिनामा सनाखत समेत गराई कानूनबमोजिम स्वीकृत गरिएको हुँदा पुनरावेदन अदालत पाटनले निजलाई पुर्नवाहाली गराउने गरी गरेको फैसला बदर हुनु पर्छ भनी गर्नु भएको बहस समेत सुनियो ।

यसमा निवेदक थिरबहादुर कटुवालले आफूले प्राप्त गरेको दशौं कक्षा उत्तिर्ण योग्यताको प्रमाणपत्र नक्कली हो भनी लगाएको आरोपबाट विशेष अदालतको मिति

२०६९।११।१३ को फैसला अनुसार सफाई पाई विपक्षी राष्ट्रिय चिया तथा कफी विकास बोर्डमा हाजिर हुन गएकोमा विपक्षी बोर्डको हाजिर नगराई दवावमा पारी राजिनामा दिन लगाई मिति २०६९।१।१८ मा राजिनामा स्वीकृत कारवाही शुरु गरी मिति २०६९।१।२० मा राजिनामा स्वीकृत गरेको जानकारी गराएकोले साविक बमोजिम नै सेवामा रहन पाउँ भनी पुनरावेदन अदालत पाटनमा निवेदन दिएकोमा पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।७।१३ को आदेशले उल्लिखित राजिनामा स्वीकृत र सो सम्बन्धी अन्य काम कारवाही बदर गरी निजलाई साविक पदमा बहाल गराउनु भनी विपक्षी राष्ट्रिय चिया तथा कफी विकास बोर्डका नाउँमा परमादेशको आदेश जारी भएकोमा पुनरावेदन अदालत पाटनको उक्त आदेश उपर विपक्षी राष्ट्रिय चिया तथा कफी विकास बोर्डको प्रस्तुत पुनरावेदन पर्न आएको पाइयो ।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा निवेदक थिरबहादुर कटुवालले प्राप्त गरेको योग्यताको प्रमाणपत्र नक्कली हो भनी लगाएको आरोपबाट निजले सफाई पाएको अवस्था छ । विशेष अदालतको फैसलाले सफाई पाए पछि हाजिर हुन पाउँ भनी आफू कार्यरत रहेको राष्ट्रिय चिया तथा कफी विकास बोर्डमा मिति २०६९।११।१७ र कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयमा मिति २०६९।११।२० मा निवेदन दिएको देखिन्छ । यसरी निवेदन प्राप्त भए पछि निजलाई हाजिर गराउने वा नगराउने सम्बन्धमा कुनै निर्णय नै नगरी मिति २०६९।१।२० मै राजिनामा स्वीकृत भएको भन्ने जानकारी उक्त विकास बोर्डका निर्देशकबाट जानकारी पाएको भन्ने निवेदन लेखबाट देखिन आउँछ । उल्लिखित राजिनामा दिन मलाई बाध्यपारी राजिनामा दिएको भए पनि व्यवस्थापन तथा कर्मचारी प्रतिनिधि बीच छलफल राजिनामा स्वीकृत गर्ने प्रकृया अगाडी नबढाउने सहमित भै सो राजिनामा सनाखत नगरी राखिएको थियो भन्ने पनि निवेदन लेखबाट देखिन आएको छ । विपक्षी बोर्डले कानून बमोजिम सनाखत गरी गराई राजिनामा स्वीकृत गरेको हो । राजिनामा स्वीकृत भएकै दिन अर्थात मिति २०६९।१।२० मा निजको शैक्षिक प्रमाणपत्रको छानविन अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट भै रहेकोले निजलाई निलम्बन गरी शैक्षिक योग्यताका प्रमाणपत्र सहितका

कागजात पठाई दिनु भनी पत्र प्राप्त हुन आएकोमा निजको राजिनामा स्वीकृत भै सकेकोले अन्य प्रकृया अगाडी नबढाई राजिनामा स्वीकृत भै सकेको अवस्थामा कसरी प्रकृया अगाडी बढाउने भन्ने सम्बन्धमा निर्देशनका लागि आयोगमा सोधी पठाएको भन्ने विपक्षीको लिखित जवाफबाट देखिन आएको छ । निवेदक थिरबहादुरले मिति २०६९।१।७ मा दिएको राजिनामा पत्र हेर्दा सो पत्रमा यो निवेदन राजिखुशीले दिएको हो भन्ने लेखिएको भए पनि सो राजिनामा सहिछाप गरी सनाखत भएको भने देखिदैन । विपक्षीले लिखित जवाफमा राजिनामा दायाँबायाँ सहिछाप गरी सनाखत गराई स्वीकृत गरिएको हो भन्ने उल्लेख गरेको र सो राजिनामा सनाखत गराई स्वीकृत गरेको भन्ने जिकीर लिएपनि सो सनाखत भएको राजिनामा पत्रमा देखिदैन भने अर्को तर्फ राजिनामा दिएको दिन अख्तियारबाट प्राप्त भएको पत्रलाई मिति २०६९।१।२० मा मात्र दर्ता गरी पहिले राजिनामा स्वीकृत गरी मिति २०६९।१।२१ मा निलम्बन लगायतका प्रकृया कसरी बढाउने हो भन्ने सम्बन्धमा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा निर्देशनका लागि सोधनी गरेको देखिन्छ । निवेदकले विशेष अदालतबाट हाजिर गराई पाउन मिति २०६९।११।१७ मा निवेदन दिएकोमा निवेदन दिएको झण्डै ३ महिनापछि अर्थात् मिति २०७०।२।१२ मा मात्र निजलाई बोर्डबाट भएको सजाय उपर निजले सफाई नपाएकोले विशेष अदालतबाट भ्रष्टाचार मुद्दामा सफाई पाएकै आधारमा राजिनामा स्वीकृत भैसकेको अवस्थामा पुनः सेवामा कामकाज गर्न पाउने देखिदैन भनी निर्णय भएको तर बोर्डबाट सजाय भएको भए निज उपर बोर्डले कस्तो कसूरमा कस्तो सजाय दिएको थियो भनी खुलाएको र सो कुरा लिखत जवाफमा समेत उल्लेख गर्न सकेको पाइदैन । यसरी यी निवेदकले मिति २०६९।१।७ मा राजिनामा दिईसके पछि बोर्डबाट सो राजिनामा सम्बन्धी भएका काम कारवाही स्वच्छ र पूर्वारहित ढङ्गबाट भएको थियो भन्ने बोर्डको काम कारवाहीको श्रृंखलाबाट देखिदैन भने मिति २०६९।१।७ मा राजिनामा दिए पश्चात पनि मिति २०६९।१।१८ सम्म काममा लगाई सो मितिमा अख्तियारबाट निलम्बन गर्नु भनी लेखी आएको पत्र प्राप्त भएपछि कारवाही शुरु गरी मिति २०६९।१।२० मा राजिनामा स्वीकृत गरेको कार्य नियमित, पूर्वाग्रह रहित र कानून सम्मत तरिकाबाट भएको

देखिदैन । तसर्थ यस्तो पूर्वाग्रहित निर्णयबाट कानूनबमोजिम नियुक्ति र बहुवा पाई कार्य गरिरहेको कर्मचारीलाई राजिनामा गर्न लगाई सेवाबाट बञ्चित गरेको कार्य सफाहात र निवेदकको स्वेच्छामा भए गरेको नदेखिई राजिनामा स्वीकृत गर्ने लगायतका विपक्षी बोर्डका कारवाही र निर्णयलाई बदर गरी निवेदकलाई साविककै पदमा हाजिर गराई काममा लगाउनु भनी गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।७।१३ को आदेश न्यायको रोहमा मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । विपक्षी पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकीर पुग्न सक्दैन । प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत : उमानाथ गौतम

कम्प्युटर टाईप गर्ने : विदुषी रायमाझी

इति संवत् २०७१ साल असोज ५ गते रोज १ शुभम्.....